

18.505/

141

SZK
Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

18505

Vándor Kálmán

Az ördög pilulái

30
FILL.

SZÁZEZREK KÖNYVEI

Pantodrog
E

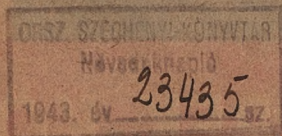
Magyar Tea

AZ IGÉNYES KÖZÖNSÉG TEÁJA

KÉRJE MINDENÜTT.

GYÁRTJA:

PANTODROG

18 505 / 141

AZ ÖRDÖG PILULÁI

Egy kisváros földszintes házában jártam a télen. A ház asszonya hírneves, régi színházi ember özvegye. Régi, öreg színészekről beszélgettünk s egyszer csak azt mondta:

— Fölmehetne öcsémuram a padlásra. Rengeteg papír van ott, szegény uram gyűjtögette, nézze meg, mi az.

Rakodczay Pál volt a háziasszonyom ura. Amit ő gyűjtögetett, aligha lehet értéktelen számomra. A sárgult papírcsomagok közé bújtam és rengeteg érdekes, értékes írás, napló között találtam egy megbarnult füzetet is:

»IGAZGATÓI S BUDAI NÉPSZÍNHÁZI
VISZONTAGSÁGAIM. 1861—1864.
TAKÁCS ÁDÁM.«

A mai modern filmsztárokért lelkesedő közönség már nem igen emlékezik erre a névre. Pedig Takács Ádám a negyvennyolc utáni magyar színészet egyik legtragikusabb alakja volt, rajongó színész és rajongó magyar. Azért lett színész, mert fanatikus magyar volt. Valóban templomnak tisztelte a színpadot, a legszentebb

nemzeti érték, a nyelv templomának. És ez volt a tragikum. Ki akarta űzni a templomból az üzéseket, de az üzések erősebbek voltak nála. Egész erejével azok ellen fordult, akik a színpadot azért választották pályájuknak, mert magasabbra értékelhetik önmagukat. Heroikus küzdelmet folytatott és elbukott. Mindentől megundorodva, ott hagyta a deszkákat és beállt szomorú, csendes filiszternek.

Ennek az embernek a naplója került hozzám s ennek alapján próbálom most megírni ezt a történetet, mely nemcsak szerelem, hanem egyben történelem is.

*

Az 1848—49-es szabadságharcot megelőző esztendőekben a budai Dunaparton állott egy nagyon szomorú, gyászos külsejű ház.

A Rácváros és a Víziváros már régen népes és kedves városrészek voltak, de itt, ahol a két kerület érintkezett, csak egy félkörben kanyarodó, szennyvízlét csurgató utca tartotta fenn a közlekedést.

Hogy mért kanyarodott félkörben az utca? Annak ez a szomorú ház volt az oka, ez a régi, magtárféle épület, melynek apró, piszkos házacskák és feneketlen sár voltak a szomszédai.

Aztán egyszer csak elkezdték építeni a Lánchídat, amelynek a budai hídfője pontosan ennek a rozoga háznak a közepébe nyílt. Katonai raktár volt ekkor az épület. A Lánchíd megnyitása szükségessé tette, hogy az északi részét elhordják, a déli oldal azonban ott állott egészen 1861-ig.

A régi krónikák szerint ez az épület valamikor az öreg királyi palota istállója volt. 1566-ban Musztafa Szokoli pasa csinált helyére istállót és ugyancsak ő építtette melléje a nyolcszögű, tömpeorrú házat. Ennek az elejéből később ká-

véház lett, melynek asztala mellett gyakran üldögélt egy sovány, sápadt, különösen öltözködő fiatalember, Petőfi Sándor. A ház hátulsó része lakatlanul tátongott. Viharos napokat élt át az évszázadok folyamán, volt büszke magyar leventék tanyája, volt török harcos fészke, az utolsó időben főleg osztrák cserepárok daloltak benne nyúzva a harmonikát. Élete utolsó esztendejében már inkább csak dísztelen kőhalmaz volt, amely elcsúfította az egész budai Duna-partot.

1861-ben, az osztrák ármádia súlyos vereségei után, a császár belátta, hogy ki kell békülnie a magyar nemzettel. Tizenkét évi elnyomás után Bécs felől a szabadság szellője kezdett fújdogálni, alkotmányosságról beszéltek és a hosszú lidércnyomás után a Duna—Tisza partjain fellélekzettek az emberek.

Ezekben a napokban történt, hogy Buda város nemes tanácsában szólásra állott fel Áldássy szenátor.

Nem könnyű munkára vállalkozott. A sok nem magyar szenátor között lándzsát tört a magyar színészet mellett.

— Huszonhárom esztendő óta — kezdte beszédét — Budán nem üthetett tanyát a magyar Thalia.

A császárérzelmű szenátorok felhorkantak. De Áldássy nem hagyta magát:

— Eljött az ideje annak, — kiáltotta — hogy itt, Buda városában lerakjuk a magyar színház második alapkövét. Másodikat, mert hiszen a pesti Nemzeti Színházon kívül nincs magyar színház.

És a felhorkanó szenátorok között elmondta indítványát:

— Indítványozom, hogy az alkotmányos hatóság ajándékozzon telket egy felépítendő magyar színháznak. Indítványozom, hogy bocsásson ki adakozásra bűzdító felhívásokat s indíttasson gyűjtést országszerte.

A szenátorok, akik Bach emberei voltak, azonnal berzenkedni kezdtek:

— Budán nincs szükség magyar színházra!

— Aki magyar színházat akar, menjen át a Lánchídon Pestre!

Nincs pénzünk teátrumra!

De a szenátorok berzenkedése hiábavaló volt. Az alkotmányosság szellőjétől megerősödött magyar polgárok megszavazták az indítványt. Buda városa egy 84.000 forintos telket adományozott egy Budán épülő színház céljaira.

Ezen a telken állott, szemben a Lánchíd hídfőjével, a díztelen, rozoga ház.

Az ország minden városába, falujába kiszaladtak az ívek és rövidesen annyi gyűlt egybe,

hogy hozzáláthattak a fery megvalósításához. Ötvenhatezer forint költséggel a megmaradt csúnya kőhalmaz déli végét színházzá alakították át s ezzel megépült Pest-Budán a második magyar színház, a budai Népszínház.

*

1861 nyarán a nyugalmas léptű, tempós budai polgárok különös alakot láttak megjelenni a hegyes-völgyes, girbe-görbe budai utcákon. Gyönyörű szál férfi volt, valóságos dalia, galambszürke nadrágot viselt, fekete kabátot, széles pepita csokornyakkendőt. Fején galambszürke keménykalap, kezén galambszürke keztyű, kezében ezüstgombos sétapálca.

A különös, elegáns férfi a budai magistrátust kereste. Ott is Áldassy szenátor urat.

— Isten hozott, György, — rázta meg kezét a szenátor — már nagyon vártunk!

Az asztalról papírlapot vett fel s odamutatta vendégének:

— Ide nézz! Ilyen tábla kerül a színház homlokzatára.

A táblán négy szó volt:

NÉPSZINHÁZ. HAZAFISÁG A NEMZETISÉGNEK.

— Menj, György, — mondta — vedd át a színházat és légy papja ezekben a nehéz időkben a magyar nyelvnek.

□ Mikor a különös férfi kilépett a szenátor szobájából, már kíváncsi arcokkal volt tele a folyosó. Mindenki tudta már, hogy megérkezett Marosvásárhelyről Molnár György színigazgató, az országos nevű színész, aki a budai Népszínház igazgatója lesz.

*

Közvetlenül a színházi pénztár mellett volt a budai Népszínház igazgatói szobája. Apró kis fülke, egy íróasztal, két szék s egy szekrény a színdaraboknak, szerepeknek.

Szikárcú, magas, sovány férfi várta Molnár Györgyöt, amikor belépett a szobába. Takács Ádám. A színház titkára, egyben főrendezője. Kicsit patétikus hangú fiatalember volt.

— Direktorom, — mondta — a régi királyi istállóból a kultúra és a nemzeti nyelv temploma lett. Ön ma átveszi a templomot. Kérem, legyen rajta, hogy komoly hittel, becsülettel harcoljanak benne a nemzet napszamosai, a szebb jövőért.

Néhány nappal később megnyitlak a színház kapuú, a város magyar lakossága hozsánnázott, naponta megtöltötte a nézőteret, a lelkes társulat pedig játszott klasszikusokat, eredeti magyar drámákat, vígjátékokat, bohózatokat, operettet, de de legfőképen népszínműveket.

Egész Buda Molnár Györgyöt és színészeit ünnepelte. Másfél éven át lobogott büszkén és vidáman a magyar zászló és aztán a kiviruló magyar élet egyszerre, egvik napról a másakra,

összeomlott. Bécs érezte már, hogy a magyarok nélkül nem állhat fenn, de nem tudta még rászánni magát, hogy a jogos követeléseket teljesítse. Másfél esztendeig szabadabb levegőben, újra jött az önkény és ennek nyomában a nagy levertség. Deák Ferenc összecsomagolta pesti szállodái szobájában szerény holmiját s indult haza, kuriájára. A magyarság pedig visszahúzódtott kis házainak kapui mögé, az ajtókat becsukódtak, az ablakokon sűrűre záródott a zsalugáter, a városra visszaült az előbbi tizenkét esztendő halotti csöndje, tespedése.

Helyüket megint elfoglalták a fenhéjázó Bach-huszárok, csehből, morvából, szalajtott beamterek s a budai Népszínház előtere egyik napról a másikra kiürült.

A német elemnek nem kellett a magyar szó, a magyarok nem hagyták el házaikat s a császár helytartója, Pálffy Móric kormányzó, maga elé citálta Molnár Györgyöt.

Október volt, sárga levelek zörögtek a népfelen, zeg-zugos budai utcákon Molnár György lábai alatt, amint a Vár felé igyekezett. Mikor bevezették a helytartó elé, Pálffy Móric gróf még csak a köszönését sem fogadta el. Azonnal ráripakodott:

— Mit gondol maga? Mit gondol, meddig fogom én megtérni ott azt a szemétdombot?

— Főmagasságú uram, — mondta Molnár György — a telket az alkotmányos hatóság adományozta a színházat a nemzet áldozatkészsége építette fel.

— Hallgasson! — kiáltott Pálffy Móric. — Az alkotmányos hatóságnak nem volt joga a város nyolcvannégyezer forintos tulajdonát elajándékozni! A színház felépítésére a császártól nem kértek engedélyt! Vegye tudomásul, hogy én pedig lehordatom azt.

Molnár György kétségbeesetten rohant a magisztrátushoz. De megdöbbenve kellett látnia, hogy egyik napról a másikra mennyire megváltozott Buda. A városi tanácsban már nem magyarok ültek. S a fórumon a polgárságnak is az a rétege ágált, amelyik a Bach-huszárokhoz húzott.

Pálffy Mórichoz hasonlóan gondolkozott most már a városi tanács és a polgárság is. Minden segítséget megtagadtak tőle s mindössze haladékot tudott elérni a színház lebontására.

Takács Ádám, aki az irodában sápadtan várta az igazgatót, kérdezte:

— Igazgató úr, mi lesz velünk?

— Időt nyertünk, Takács. S ez mindennél több! De magunknak kell a színházat eltartani.

— Miből, direktor úr? Nincs közönség!

Ebben a pillanatban postás kopogtatott az
ajtón. Kezében pénzeslevél, borítékban kétezer
pengő forint s egyetlen szó:

»Batthyányné«.

*

Molnár György az utóbbi hónapokban nem vol tmár olyan elegáns, mint amikor Budára jött. Ezen a napon azonban újra elővette a galambszürke nadrágot, galambszürke keménykalapot s a galambszürke keztyűt, felhúzta a fekete kabátot is és elindult, hogy megkeresse a sok közül azt a Batthyánynét, aki a legnagyobb szükségben sietett segítségül.

Este hat óra volt. A csendes budai palotára csend borúlt már, amikor Molnár György faragott kapuja mellett meghúzta a csengőt.

Néhány percnyi várakozás után a kapu hangtalanul kinyílt. Merev lakáj állott előtte:

— Mit parancsol? — kérdezte.

— Molnár György vagyok, a budai Népszínház igazgatója, s a méltóságos asszonyt keresem.

Néhány perccel később finom, barokk teremben állt és száján elakadt a szó. Képzeletében öszülő hajú, tisztos nagyszony képe élt. És az a hölgy, aki a szemben levő ajtón a terembe lépett, ragyogó szépségű, fiatal asszony volt, párdúc termettel, gyönyörű, meleg szemekkel. Valami idegenség érzett a beszédén.

— Méltóságos asszonyom, — mondta Molnár György, — köszönetet jöttem mondani.

De a köszönet szavai akadoztak torkán, nem tudott most beszélni, csak nézte ezt a ragyogó szépségű asszonyt, akinél szebbet, királynőibbet soha életében nem látott.

De ugyanez az érzés tükröződött a grófné melegsínű szemében is. Fáradt, kopott színészt várt, és elegáns, arisztokratikus megjelenésű gavallér állott előtte.

Molnár György, mint ahogy illik, öt percre gondolta a látogatást. S a Szent Anna-templomban már régen elharangozták az esti kilenc órát, amikor még mindig ott ült a grófné teázóasztala mellett s megbűvölve hallgatta a lágy, meleg muzsikáló hangot.

Akkor már sok mindent tudott. Tudta, hogy a grófné elvált az urától, tudta, hogy nem magyar, hanem orosz származású, tudta, hogy Júliának hívják. S azt is tudta, ennek a Júliának ő lett a Rómeója.

*

A grófné kétezer forintja nagyon sok pénz volt. De nagyon kevés ahhoz, hogy egy színház életét biztosítsa. Közönség nélkül, szinte napok alatt elfogyott s a társulatnak két naponként kellett új darabokat hoznia, hogy valamiképen fentarthassa magát. A színvonal egyre gyöngült. Halálosan fáradt színészek ágáltak a színpadon és rövidesen az a kis közönség is csalódottan fordult el színházától, amelyik mégis látogatta.

Molnár György azzal búcsúzott el a grófnétól, hogy ha a színház szükségben volna, forduljon hozzá. A színigazgató talán meg is tette volna, a szerelmes férfi nem tudta megtenni.

Könnyű pénzt kérni közcélra egy főrangú, gazdag urinótól, nehéz pénzről beszélni a nővel, aki rajongva tekint a férfire, félistent lát benne és alázatosan nyújtja csókra a száját.

De más baj is volt. Molnár-György házasságember. A grófné elvált asszony.

Bent a színház épületében is felforrt a hangulat. Molnár György feleségét szerették a színészek. Szánalommal nézték, vergődését. Takács Ádám maga is azon gondolkozott, hogy kilép a színház kötelékéből.

útja. Bármennyire is Molnár György elhagyott felesége oldalán állottak, ettől a mágnásasszonytól függött, hogy fennmaradhat-e Budán a magyar színház, vagy megsemmisül.

Batthyányné átvette az albumot, meghallgatta Takács Ádámot, azután újabb kétezer forintot nyújtott át a színház céljaira.

— Kérem, hirdessék ki — mondotta, — hogy a budai magyar színház céljaira Batthyány gróf a budai Népszínházban színpadra lép.

*

De most többről volt szó, nem tette meg

— Egyetlen kötelességünk, — mondta a társulat tagjainak, — hogy Budán megmentsek a magyar színházat. A grófné a színház mentőangyala lehet.

Takács Ádám Molnár György háta mögött a grófnéhoz fordult, hogy a színházat megmentse.

A társulat tagjainak fényképeit albumba gyűjtötte, maga vitte el és adta át egy küldöttség élén újévi ajándéknak a grófnénak.

*

Ez a hír izgalomba hozta Pest-Budát. A közönség érdeklődése egyszerre a budai Népszínház felé fordult. Az újságok nagy cikkekben hozták a szenzációt.

— Én örültem e diadalnak, kedves pályám érdekében, — írta Takács Ádám Dobsa Lajosnak, az elnyomatás kora nagynevű publicistájának. — Örültem, mert pályám mindvégig nem tudta lerázni az előítélet bilincseit. A legközönségesebb polgár is meggyalázva látta családját, ha leánya színészt mert szeretni. Tettetésre, játékra magyarázták a legnemesebb jellemvonást is, ha az színészből sugárzott ki. Hány fitymáló orr fintorgatása enyésztetik el, hogy most egy

grófné lép a színpadra! Abban reménykedem, hogy ezentúl már a műveltebb családok gyerekei sem fognak a színészi pályáktól visszariadni; ezentúl művelt és jó társaságba tartozó hölgyek és ifjak is kevésbé fognak tartózkodni a színésztől.

Takács Ádám és vele együtt a többi színész is, úgy érezték, hogy ez a fellépés új korszakot nyit a magyar színészet előtt és az a szikra, amelyik az új korszak fáklyáját meggyújtja, a budai Népszin' ből pattan majd ki.

De nemcsak a színészek gondolkódtak így. A hírnek olyan hatása volt, hogy Deák Ferenc maga fogta meg unokahúgának, vindornyalaki és vindornyafaki, hertelendi Hertelendy-Pajor Emiliának a kezét, és vezette a színtanodába, beiratkozni, ahová szülei eddig nem engedték.

De nem így az arisztokrácia. A Nemzeti Kaszinóban felforrt a hangulat.

— Ez túrhietetlen!

— Grófné nem állhat be komédiásnak!

— Akkor sem, ha elvált az urától!

Az arisztokrácia mindent elkövetett, hogy Batthyányné tervét meg ne valósíthassa. Gúnynyal és fenyegetőzéssel kezdődött az akció. Hasztalannak bizonyult, annál is inkább, mert a szerelmes asszony tervét most már minden lelkesedé-

sével támogatta szerelmese, Molnár György is, aki tehetséget látott benne.

Végül is az arisztokrácia magához a császárhoz fordult. Küldöttség sietett a Burgba Ferenc Józsefhez. És Ferenc József az oldalukra állott.

*

Néhány nappal később Pálffy Móric helytartó hívatta Molnár Györgyöt.

Az igazgató újra ott állott a helytartósági palotában s a gróf az asztalt verte:

— Megtiltom! — kiáltotta, — a császár parancsára tiltom meg, hogy Batthyányné a férje ősi neve alatt színpadra lépjen! Különben huszonnégy órán belül lehordatom azt a szemetet!

Egy órával később Molnár György ott volt a grófné palotájában. De a szerelmes asszony csak mosolygott:

— Ha azt kívánják tőlem, — mondta, — lemondok a nevemről is, és fellepek a leányneve-men mint Apraxin Júlia!

Apraxin Júlia fellepett s az a gesztus, hogy a nevéről is lemondott, olyan mozgásba hozta Pest-Buda polgárságát, hogy az előadás napján a kíváncsiaknak egész tömegei nem juthattak be a nézőtérre. Az utcákon izgatottan hullámozott a nép, egyre új hírek jöttek. Az a hír járta, hogy

a mágnások bosszút forralnak és meg akarják zavarni az előadást.

Követ szaladt az ifjúsághoz.

Néhány per cmulva zárt sorokban jött az ifjúság, jelkészülve a megtorlásra.

Nem maradt feljegyzés arról, hogy Apraxin Júliafellépése színészi szempontból jelentett-e értéket. De bizonyos, hogy a magyar színészet, sőt a haza és a szabadság apostolát ünnepelték benne. Egymásután érkezett a vidéki városok meghívása, Apraxin Júlia Molnár Györggyel együtt a városokat járta. Küldöttségek mentek eléjük, lakomákat rendeztek tiszteletükre, s a költők dicsőítő verseket írtak a grófnéről.

De a fellépés csak egyetlen napra változtatta meg a budai Népszínház nézőterét. Az ünneplés napja elmúlt, a magyarok ismét visszahúzódtak házaikba, a német polgárság a gyapjú-utcai színházba járt és a grófnő, aki most már teljes vagyonával a színház mellé állt, alig félesztendő múlva arra eszmélt, hogy minden pénze elfogyott, a közönség megnyeréséért folytatott küzdelemben.

*

Amikor Molnár György a grófné társaságában elindult vidéki körútjára, Takács Ádámra bízta színháza igazgatását. Egy nagyszerű párisi operettet keresett ki és azt a megbízást adta helyettesének, hogy annak előadását készítse elő.

De Takács Ádám nem tudott megalkudni önmagának. Ő oltárnak látta a színpadot, míg Molnár György most már úgy érezte, hogy az eszköz nem fontos többé, csak a cél érendő el. Ezért választott operettet, amelynek előadása Takács Ádám meggyőződése szerint meggyalázása volt Thalia templomának.

Levelet írt Dobsa Lajosnak:

»Uram, — írta, — Molnár György alkalmat keresett és talált egy operettnben arra, hogy a párisi Mabillet és annak szeméremsertő néptáncát, a kánkánt, egész frivol alakjában színpadra hozza. A hírlapok segítségét kérem ezt megakadályozni.«

A pesti ujságok felhorkantak. De Molnár György azonnal Budán termett, maga vette kezébe az újdonság előkészítését, és néhány héttel később Takács Ádám már új levelet írhatott Dobsa Lajosnak:

»Uram, az eddig romlatlan izlésű magyar, mely szenvedéseiben kimerülve, kábitószeres után kapkod, az ily dolgok iránt fogékony idegenajkuakkal együtt rohan az előadásokra. Mindennap telt házunk van, s hogy minél tovább tartson a siker, az igazgató maga utasította a táncosnőket és táncosokat, hogy tegyék még ingerlőbbé a látványt.«

Mi, akik ismerjük a modern revüket, emlékszünk Anita Berber és Adoree Villany táncaira, láttuk Josephine Bakert, mosolygunk. De abban az időben a kánkán szemérmetlenebb volt, mint a mai idők minden nuditása.

Kirobbant a botrány. A hírlapok fellázadtak, a hatóság fenyegetőzött, de Molnár György semmivel sem törődött. Mindegy, hogy mit játszik, egy a fontos, hogy a magyar színház fennmaradjon.

Egyre-másra bukkantak fel a vádak. Molnár György nézőtere tele volt, de személye a támadások középpontjában állt. Az Aprexin Júliával megtett vidéki körutat támadták, melynek anyagi eredménye a hirdetés szerint a Népszínház felsegélyezése lett volna. A körútnak fényes is volt a jövedelme.

— De a Népszínház csak szellemileg részesült a sikerből, — írta Dobsa Lajos, — mert minden pénzt felemésztett a kényelmes utazás. És Molnár Györgynek mindenre egyetlen mondata

van: ha pénzt nem is viszünk, kiszámíthatatlan a szellemi haszon, melyet ez az út a jövőre a Népszínháznak eredményez.

Egyik támadó cikk követte a másikat.

A támadások annyira elkeserítették a grófnét, hogy menekülni akart Pest-Budáról. Talán volt szándékában más célzat is. Szeretet volna néhány hétig szerelmesével idegenben egyedül lenni, zavartalanul élni. Vagyonának maradékai-val Molnár György társaságában Párisba készült.

Egész féktelenségében kitört akkor a botrány. A visszafojtott gúny, a méltatlankodás, a leckéztetés egész áradata indult a budai Népszínházra.

— Számoljon el az igazgató a nemzet előtt!
— követelte az egyik hírlap.

A másik gúnyiratot bocsátott ki a grófné ellen.

A harmadik lap pedig vezércikket írt a kánkánról, »amely fekélyt vet a nemzet erkölcsi életére.«

Zúgott egész Pest-Buda. A Nemzeti Kaszinó és a kis budai házak. Tüntető menetek fűtyültek a grófné palotája előtt.

És zengett a kiáltás, hogy a nemzet nem azért adta filléreit a színháznak, hogy az »erkölcsrontó trágárságoknak« legyen a színhelye.

Takács Ádám most már maga is döbbenetűlt a titkári irodában. Jöttek a bérlők, egymás-

után adták vissza jegyeiket, soha többé nem teszik
be lábukat a színházba.

Az operettet le kellett venni a műsorról, a
nézőtér ismét üres volt, a tagok a legnagyobb
szükségben éltek s az igazgató útban volt Páris
felé.

*

Pest-Buda tele volt Molnár György és Apraxin Júlia szerelmének részleteivel.

»Én jól értesült tanúk állításáiból tudom, — írta naplójában Takács Ádám, — hogy Molnár szabadúlni akart az önmaga által font háló szorító hürkából. Tudta már, hogy szerelme rossz útra vitte. Nem akart Párisba menni. Kétségbeesve elrejtőzött a grófné elől. Bújt és lappangott.«

És csakugyan egykorú feljegyzések vallják, hogy Apraxin Júliát nem is egyszer férfiruhába öltözve lehetett látni éjszaka Pest-budai utcákban, amint Molnár Györgyöt kereste.

Szállodákban, fogadókban látták, amint szobáról-szobára kutatott szerelmese után.

Kikérdeztette a vasúti állomást, hogy nem látták-e elutazni.

Egyik nap az a hír röppent fel, hogy csalódott szerelmében, öngyilkossági kísérletet tett. Kést akart a szívébe döfni. Cselédei az öngyilkosságot megakadályozták, de a kést, amellyel tettét elkövetni akarta, városszerte mutogatták.

Pest-Budának meg volt a csípős szenzációja. Mindenki erről beszélt.

Csak akkor hallgatott el a szóbeszéd, amikor egy nap Apraxin Júlia megjelent a vasúti állomáson és Molnár Györggyel együtt ült fel a vonatra, hogy Párisba utazzék.

Másnap Bécsben a grófné utolsó kincseit, a családi gyémántokat adta el, hogy a párisi útra pénze legyen. Ezeket az ékszereket kegyeletből egy honfitársa, a bécsi orosz követ, váltotta magához az ékszerésztől.

*

Közben Budán folytatódott a szánalmas vergődés. A színház gazdátlan volt, mindenkinek az volt a meggyőződése, hogy az igazgató többé nem jön vissza.

De Takács Ádám megígérte Molnár Györgynek, hogy távolléte alatt minden körülmények között fenntartja a társulatot. Esküt tett, hogy ha Pálffy Móric, a helytartó, ellenszenvre folytat vagy bármely más okból kiűznék a budai Népszínházból a magyar színészeket, akkor is fenn kell tartani azt. Ha máshol nem, hát valamelyik kávéházban, vagy Óbudán.

Nehéz dolog volt ennek az ígéretnek megfelelni, ezt az esküt betartani.

Aldossy szenátor, a Népszínház építkező bizottságjának elnöke, a legnagyobb aggodalommal látta a helyzet alakulását. Pálffy Móric újra hangoztatta, hogy lehordatja azt a szemétdombot; a színház a legszánalmasabban vergődött.

Csak a színészek önfeláldozó önzetlensége tartotta benne a lelket. Néha napi tíz-husz krajcár élelempénzzel voltak kénytelenek megelégedni, de inkább éheztek, semhogy okot adjanak a színház bezárására.

A párisi út nem sokáig tartott. Alig liat hét múlva levél érkezett a francia fővárosból, melyben az igazgató hatvan forintot kért tagjaitól, hogy hazautazhassék.

Molnár György megkapta a hatvan forintot, és néhány nappal később maga is megérkezett Budapestre.

Hogy a hírlapokat újra megnyerje, ötven aranyat tűzött ki népszínmű-pályázatra. A gesztus azonban nem sokat használt, mert ugyanakkor Dobsa Lajos Párisból levelet kapott Jules Janintól, a híres írótól, aki arról értesítette, hogy Apraxin Júlia a legnagyobb nyomorban van. A megörülés örvényének szélén áll.

Ez új gyülelethullámot indított el.

Pedig Molnár György már nagyban készítette elő Párisból hozott újdonságát. Az ördög piluláit.

A színházban fúrtak, faragtak. Egy Párisból hozott gépész vezette a munkát. Új díszletek, új jelmezek készültek, ajtónagyságú hirdetések voltak minden utcasarkon és hordárok cipelték a hirdetőtáblákat hosszú rudakon, utcáról-utcára.

Az ördög piluláit hírből már ismerte a közönség. A jegyeket napokkái előbb eladták. Végre megtörtént az előadás bemutatója.

A közönség tombolva ünnepelte az előadást, a hírlapok azonban fölháborodtak. Első ízben történt meg, hogy magyar színpadon trikóban jelentek meg nők.

»A bohóság istennőjének cigalma impozáns volt és vakítófényű — írták a lapok. — De a színház esztetikája valami olyant produkált, ami nemcsak szokatlan nálunk, de botránykozásra késztet. A nagy menetben a nőket trikóba öltöztették, szűk nadrágban szerepeltették, átlátszó, felül kivágott, alul kurta, hátul hosszú zöld orgántin burokba öltöztették. A táncosnők derekáról rojtok csüngtek combjaikra, trikózott lábakra, hogy táncmozdulataik és fordulataik közben egész lábszáraik ki-kitűnhessenek.«

Az ördög piluláinak első tizenkét előadása zsúfolt házak mellett folyt le. Közben híre terjedt a sikernek s az ország minden részéből tödultak a kíváncsiak.

Magyarországon először nyomtatták egy színlapra a századik előadást.

Az ördög pilulái már jóval túl volt a századik előadáson, amikor a közönség fogyni kezdett.

Molnár György, akit elkapott a siker szele, azonnal új plakátot nyomtatott.

»Egy Párisból érkezett márkiné ki ne-
vét diszkrécióból el akarja hallgattatni,
az előadások emelésének érdekében Az
ördög piluláiban szívességből közre fog
~"iködni.«

Ujra volt közönség.

Az ördög pilulái diadalmasan haladtak a
második száz előadás felé.

A színház pénzügyei rendbe jöttek, nem volt
többé szükség adományokra, gyűjtésekre. Mol-
nár György kidolgozhatta végre azt a tervet,
amely megvalósítja azokat a célkitűzéseket, ame-
lyeket az első évben szerettek volna megvalósí-
tani.

És ekkor bebizonyult, hogy nemcsak a cél
fontos, nagyon fontosak az eszközök is.

Most már minden megvolt. Pénz dráma-
pályázatokra, klasszikusok előadására, meg volt
az előkelő társulat, amely ezeket a darabokat
sikerre vihette volna.

De mindehhez hiányzott a közönség. Az a
százezres tömeg, mely tombolva ünnepelte Mol-
nár György Ördögpiluláit, nem kívánta a drá-
mát, nem kívánta a költőket, nem kívánta a
klasszikusokat. Izlésében romlott meg.

A színház hiába játszotta ragyogó előadás-
ban Shakespearét, Moliéret, hiába hozta Kis-

faludyt s az írók legjavát, a részvétlenséget
megtörni nem tudta többé.

A közönség »Ördög piluláit« kívánt, mindig
többet és többet kívánt s amit kapott, az igazi
művészet nem kellett neki.

1864-ben, három évi fennállás után, be kel-
lett csukni annak a színháznak a kapuit, mely
Magyarországon először ért el száz előadást.
Csákányos emberek jelentek meg az öreg épület
előtt, falait lebontották, tégláit széthordották s
ennek a színháznak az emléke is úgy elmúlt,
hogy alig van ember Magyarországon, aki
tudja, hogy egyáltalában valaha volt.

Engedély száma:

42.012/1943

M. E. III.

Minden jogot, így a filmesítés jogát is
fenntartjuk.

Felelős kiadó: dr. Áchim András.
486.43. Hungária Nyomda Rt. Budapest.

Felelős: vitéz Bánó Lehel igazgató

**Ballonkabátját,
vászonkabátját**

6 nap alatt

KITISZTITJUK

KOVALD R.T.

BUDAPEST, VII, SZÖVETSÉG-UTCA 35-37.

TELEFON: 423-994, 998-590.

GYÜJTŐHELYEK A FŐVÁROS

ÉS AZ ORSZÁG MINDEN TERÜLETÉN

Stühmer

CSU-ZI

a gyermekek kedvence!

Hungária Nyomda Rt. Budapest

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

